

ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ БІДНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

© 2018 ГРІНЕНКО А. Ю.

УДК 330.338.24.021.8

Гріненко А. Ю. Феномен української бідності в контексті загроз національній безпеці

Бідність є однією з невирішених проблем серед соціально-економічних складових в Україні. За результатами останніх досліджень більшість населення нашої країни перебуває за межею бідності. Експерти України та міжнародних організацій, в тому числі ООН, по-різному оцінюють масштаби бідності в Україні, посилаючись на різні методи підрахунків. Проте які б оцінки не давалися цьому соціальному явищу, всі експерти сходяться в одному – бідність в Україні поглиблюється і охоплює все ширші верстви населення країни. Феномен української бідності полягає в тому, що протягом більш ніж чверть століття зростає нерівність у доходах населення, падає ціна робочої сили, і, що саме парадоксально, влада спонукає до зростання бідності своєю регуляцією і дерегуляцією економіки, фінансової та соціальної сфери. Тому найбільшу загрозу сьогодні у зриві проведення реформ, забезпеченню економічного зростання, всієї національної економіки, являє непомірна бідність, яка спричиняє не лише трудову міграцію, а й веде до повної еміграції кваліфікованих працівників, які високо цінуються роботодавцями країн ближнього та дальнього зарубіжжя. Адже Україна, незважаючи на значний економічний потенціал, наявні ресурси, залишається однією із найбідніших країн Європи.

Ключові слова: бідність, безробіття, влада, доходи, заробітна плата, масштаби бідності, нерівність у доходах, межа бідності, прожитковий мінімум.

Рис.: 3. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 18.

Гріненко Андрій Юрійович – кандидат економічних наук, доцент, директор, ТОВ «Кліар Енерджі» (вул. Миру, 12, Чернігів, 39021, Україна)

E-mail: grand7979@bigmir.net

УДК 330.338.24.021.8

UDC 330.338.24.021.8

Гриненко А. Ю. Феномен украинской бедности в контексте угроз национальной безопасности

Бедность является одной из нерешенных проблем среди социально-экономических составляющих в Украине. По результатам последних исследований большинство населения нашей страны находится за пределом бедности. Эксперты Украины и международных организаций, в том числе ООН, по-разному оценивают масштабы бедности в Украине, ссылаясь на разные методы расчётов. Однако какие бы оценки не давались этому социальному явлению, все эксперты сходятся в одном – бедность в Украине усугубляется и охватывает все более широкие круги населения страны. Феномен украинской бедности состоит в том, что на протяжении более чем четверти века растет неравенство в доходах населения, падает цена рабочей силы, и, что парадоксально, власть способствует росту бедности своей регуляцией и дерегуляцией экономики, финансовой и социальной сферы. Поэтому самую большую угрозу проведению реформ, обеспечению экономического роста, всей национальной экономики сегодня представляет непомерная бедность, которая не только способствует увеличению трудовой миграции, а и ведет к полной эмиграции квалифицированных работников, которых высоко ценят работодатели стран ближнего и дальнего зарубежья. И все же, невзирая на значительный экономический потенциал, наличные ресурсы, Украина остается одной из беднейших стран Европы.

Ключевые слова: бедность, безработица, власть, доходи, заработная плата, масштабы бедности, неравенство в доходах, предел бедности, прожиточный минимум.

Рис.: 3. **Табл.:** 4. **Библ.:** 18.

Гриненко Андрей Юрьевич – кандидат экономических наук, доцент, директор, ООО «Клиар Энерджи» (ул. Миру, 12, Чернигов, 39021, Украина)

E-mail: grand7979@bigmir.net

Hrinenko A. Yu.

The Phenomenon of Ukrainian Poverty in the Context of Threats to National Security

Poverty is one of the unresolved problems among the socio-economic components in Ukraine. According to recent researches, the majority of the population of our country is beyond the limit of poverty. Experts from both Ukraine and the international organizations, including the UN, have different estimates of extent of poverty in Ukraine, citing different methods of calculation. However, whatever estimates be given to this social phenomenon, all experts agree on one thing: poverty in Ukraine is aggravated and covers the wider population of the country. The phenomenon of Ukrainian poverty is that for more than a quarter of a century inequality in the income of the population is growing, the price of labor is falling, and, paradoxically, the Government contributes to the growth of poverty by its regulation and deregulation of the economy, financial and social spheres. Therefore, the greatest threat to conducting reforms, ensuring the economic growth, to the entire national economy today, is the exorbitant poverty, which not only provides for the increase in labor migration, but leads to the total emigration of skilled workers, who are highly valued by employers of the near and far abroad countries. And yet, despite the significant economic potential, available resources, Ukraine remains one of the poorest countries in Europe.

Keywords: poverty, unemployment, power, incomes, wages, extent of poverty, income inequality, poverty limit, subsistence minimum.

Fig.: 3. **Tbl.:** 4. **Bibl.:** 18.

Hrinenko Andrei Yu. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Director, Kliar Energy, LLC (12 Myru Str., Chernihiv, 39021, Ukraine)

E-mail: grand7979@bigmir.net

“Четыре призрака преследуют бедного – старость, болезнь, несчастный случай и безработица”

Дэвид Ллойд Джордж,
британский политический деятель

Економіка являє собою складну систему. Забезпечення її безпеки пов'язане із забезпеченням безпеки усіх сфер життєдіяльності держави.

Найбільшу загрозу в найближчому майбутньому становитимуть проблеми, які виникають у соціальній

сфері. До того ж їх кількість має тенденцію до збільшення. Зі зростанням населення Землі будуть загострюватися проблеми забезпечення їжею, прісною водою. Спад виробництва призведе до безробіття. На глобальний рівень можуть перейти проблеми, пов'язані з масовим розповсюдженням нових типів інфекційних захворювань.

Політичні й економічні лідери багатьох країн світу вважають, що головною небезпекою для нормального функціонування держави, а також для глобальної безпеки в майбутньому будуть представляти два фактори –

швидке зростання чисельності населення і міграція. Якщо населення світу, відповідно до розрахунку науковців, в першій половині двадцять першого століття досягне рівня 10–15 млрд осіб, то на їх думку, це створить величезну проблему в забезпеченні їх харчами, незважаючи на постійний прогрес, і інтенсифікацію сільського господарства. [1, с. 9–10].

Проблему бідності в останні 30–40 років широко досліджують як у вітчизняній так і у зарубіжній науковій літературі. Оскільки в централізованій плановій економіці, з одного боку, ця проблема не стояла, а з іншого боку – до бідних людей завжди була повага, з аналогічним неприязним відношенням до багатих. Соціальна нерівність, навіть за умови переваг особистості, критикувалася і піддавалася глибокому аналізу з боку державних органів. Лише на завершальному етапі ХХ ст. окремі елементи цієї проблеми почали досліджувати вітчизняні економісти, соціологи та політологи. Серед них, зокрема, слід назвати В. Броницьку, О. Васильєва, Е. Лібанову, М. Міщенко, С. Полякову, Н. Холод, С. Тютюнникову, А. Шангіну, А. Шевченко, В. Шишкіна, та ін. Можна зазначити також достатню увагу до проблеми бідності з боку Міжнародних організацій, Міжнародних наукових центрів.

Проте сьогодні ця проблема приймає загрозливий характер: високий рівень смертності серед населення, яке проживає за межею бідності, вона сягає рівня смертності, яка була в роки самих жорстоких воєн, які відомі в нашій цивілізації.

Так у виступі тодішнього першого секретаря ЦК Компартії України Володимира Щербицького у зв'язку з 30 річчям визволення України від гітлерівських загарбників була названа цифра загиблих громадян тодішньої Радянської України – 6750 тис. осіб [2].

Відповідно до статистичних даних населення України за роки незалежності скоротилося з 51,8 млн осіб у 1990 році до 42,2 млн осіб у 2018 році, тобто на 9,6 млн осіб, до того ж варто додати, що еміграція і вимушена трудова міграція, яку спонукала бідність населення України, складає близько 7 млн осіб [3]. То ж втрати населення України разом із міграцією за роки незалежності перевищили всі втрати українського населення в ХХ ст. Головною причиною таких втрат є бідність народу, яка змушує його виживати на чужині.

Проблему бідності хвилює людське суспільство з давніх-давен. Але, незважаючи на це, людство не може вирішити цю проблему. І, як не парадоксально, бідність продовжує залишатися невід'ємним атрибутом будь-якого суспільства.

Відповідно до конвенції МОП 117 «Про основні цілі і норми соціальної політики» людина має право на такий життєвий рівень, який необхідний для її існування і підтримки здоров'я, як її самої так і її сім'ї, право на забезпечення на випадок безробіття, через інвалідність чи у випадку втрати засобів для існування з незалежних від неї причин [4, с. 106].

Поняття «бідність» і «багатство» є відносними, вони залежать від багатьох факторів, включаючи рі-

вень життя в цьому суспільстві. Бідність – це явище, пов'язане з численними причинами в економіці, які створюють соціальні умови, що обмежують можливості людей у задоволенні потреб, породжують нездатність виконувати основні потреби людини та її сім'ї.

Бідність – економічна ситуація фізичної особи або соціальної групи, при якій вони не можуть задовольнити в повному обсязі певне коло мінімальних потреб, необхідних для життя (не для існування), збереження працездатності та продовження роду. Бідність залежить від загального рівня життя в даному суспільстві і тому це поняття відносне. Прикладом відносності може бути звернення Патріарха Московського і всієї Русі Кірілла, який за традицією 7 січня 2018 року відвідав центр допомоги безхатченків «Ангар спасіння» в Москві, де повідав безхатченкам про свою бідність і як він: «Все життя згадає той досвід бідності, і багато, чого в житті я б не зрозумів, колиб не пройшов через цей досвід не пройшов» [5].

Тож варто з'ясувати, які ознаки бідності віднести до найбільш об'єктивних ознак. На наш погляд, до таких ознак можна віднести: відсутність основного джерела доходів – робота, зайнятість, неналежні умови життя, високий рівень витрат доходів домогосподарств на харчування та низька їх якість і калорійність, високий рівень оплати медичних та освітніх послуг і неможливість їх отримання, незадовільна освітньо-професійна підготовка та порівняно коротка тривалість життя.

У Всесвітній доповіді про щастя у 2017 році (World Happiness Report – 2017), заснованій на показниках ВВП на душу населення, рівні соціальної підтримки, очікуваній тривалості життя, свободі громадян приймати життєво важливі рішення, щедрості і відношенню до корупції, Україні відведено 132-ге місце із 155 [6].

Але вже у 2018 році Україна зайняла 138-ме місце із 156 можливих в рейтингу самих щасливих країн світу. В 2017 році Україна займала 132-ге місце, в 2016 році – 123-ге. Отже, бідність в Україні продовжує зростати.

За даними Держкомстату в порівнянні доходів українців до прожиткового рівня та їх витрат такий показник підтверджує значне зростання бідності в Україні (табл. 2).

За нашими розрахунками протягом останніх 45 років світ виглядає як процвітаюча система, світовий ВВП за період з 1970 по 2015 роки зріс з \$3,4 трлн до \$73,5 трлн, тобто фактично в 21,6 разу. І в той же час дохід на душу населення в світі зріс лише в 10,9 разу – з \$921 до \$10054. Частка людей із середнім рівнем доходу збільшилася з 55 % в 1975 році до 69,6 % в 2015 році, частка людей з низьким рівнем доходів скоротилась з 20 % до 14,3 % [7].

Нерівномірною глобалізація веде не лише до інтеграції, але й до фрагментації. Розрив у доходах між найбіднішими і найбагатшими людьми і країнами збільшився. Світова нерівність у доходах продовжує зростати, як усередині окремих країн, так і між різними країнами – країнами що знаходяться на шляху трансформації та країнами з високим рівнем індустріалізації.

Доповідь про щастя в Світі (ранжування від щастя 2014–2016 рр.)

№ за ранжуванням	Країна	№ за ранжуванням	Країна	№ за ранжуванням	Країна
1	Норвегія	13	Австрія	129	Камбоджа
2	Данія	14	США	130	Судан
3	Ісландія	16	Німеччина	131	Гана
4	Швейцарія	21	Об'єднані Арабські Емірати.	132	Україна
5	Фінляндія	22	Бразилія	133	Уганда
6	Нідерланди	23	Чехія	135	Нігер
7	Канада	26	Сінгапур	138	Зімбабве
8	Нова Зеландія	31	Франція	140	Ангола
9	Австралія	33	Тайвань	141	Афганістан
10	Швеція	34	Іспанія	155	Центральна Африканська Республіка

Таблиця 2

Рівень бідності в регіонах України в 2015–2016 роках, % [8]

№ з/п	Регіон	Відносний критерій за витратами		Абсолютний критерій за доходами, що нижчі фактичного прожиткового мінімуму	
		2015 р.	2016 р.	2015 р.	2016 р.
1	Вінницька	18,7	16,8	48,6	38,6
2	Волинська	25,5	20,7	58,9	57,0
3	Дніпропетровська	25,2	24,6	51,6	53,9
4	Донецька	29,5	30,8	59,6	54,7
5	Житомирська	24,8	32,7	60,2	63,0
6	Закарпатська	21,8	8,1	49,0	47,1
7	Запорізька	15,5	21,6	44,0	55,1
8	Івано-Франківська	11,6	6,0	43,9	40,4
9	Київська	22,9	33,8	38,1	56,7
10	м. Київ	10,1	11,7	39,8	37,9
11	Кіровоградська	30,0	24,4	56,2	53,1
12	Луганська	42,6	36,2	55,9	57,8
13	Львівська	19,0	20,4	60,2	47,3
14	Миколаївська	25,0	13,0	64,0	47,1
15	Одеська	28,5	26,8	46,9	39,7
16	Полтавська	20,6	24,0	52,7	51,2
17	Рівненська	44,5	56,6	68,0	64,8
18	Сумська	23,8	19,7	51,8	53,9
19	Тернопільська	20,6	24,6	58,5	51,8
20	Харківська	19,5	25,2	47,3	58,9
21	Херсонська	30,9	32,7	65,1	55,9
22	Хмельницька	36,8	32,5	63,5	58,0
23	Черкаська	20,4	23,0	52,2	60,3
24	Чернівецька	20,4	9,2	53,6	43,3
25	Чернігівська	7,6	19,1	37,0	46,9
x	Україна	22,9	23,5	51,9	51,1

За даними доповіді Центру досліджень швейцарського банку Credit Suisse (Credit Suisse Research Institute) станом на 14 жовтня 2015 року, 50 % світового багатства належить одному проценту населення планети.

Як зазначається в доповіді, та частина населення, яка володіє багатством в понад \$68800, відноситься до 10 % багатих людей планети, найбагатші 1 % – це люди планети, багатство яких складає понад \$759900 [9].

За даними журналу Forbes станом на 7 березня 2018, в рейтингу найбагатших людей світу цього року семеро громадян України. Найбагатшим українцем залишається власник компанії СКМ Рінат Ахметов, із статками в \$5,5 мільярдів (задекларовано \$15,4 млрд). На другому місці серед українців Костянтин Жеваго, власник залізничної компанії Ferrexpo, його статки – \$1,6 мільярда (задекларовано \$1,5 млрд). Третій – Юрій Косюк – власник аграрного холдингу МХП, экс-заступник голови адміністрації президента України, його статки – \$1,5 млрд (задекларовано \$1,6 млрд). За ним слідує Віктор Пінчук із багатством, яке оцінюється в \$1,4 млрд (задекларовано \$3,8 млрд), экс-власники «ПриватБанку» Геннадій Боголюбов – \$1,2 млрд (задекларовано \$1,7 млрд) та Ігор Коломойський – із статками в \$1 мільярд (задекларовано \$2,4 млрд). Останній з українських мільярдирів у списку цього видання – народний депутат Вадим Новінський із статками в \$1 млрд (задекларовано \$1,9 млрд). До списку Forbes не були включені Петро Порошенко, Сергій Тігіпко та Андрій Веревський, які відповідно задекларували – \$1,6, \$1,2 та \$1,0 млрд.

Загалом у рейтингу Forbes-2018 налічується 2208 мільярдирів з 72 країн світу. Загальна вартість активів цієї групи – 9,1 трильйони доларів, що на 18 % більше порівняно з минулим роком [10].

В Україні спостерігається і зростання кількості мільйонерів – до 4684 у 2015 році. І навіть при їх зменшенні у 2016 році до 3504 обсяги зростання капіталу продовжилися на 13 %, до \$29,8 млрд.

Перехід від централізовано планованої економіки до ринкової в країнах Східної Європи і СНД супроводжується глибокими змінами в розподілі доходів і добробуту. Ці зміни, перш за все, виражаються в диференціації доходів і були досить значними протягом майже трьох десятиліть. Надмірна диференціація в доходах при значному падінні обсягів виробництва, зростанні кризових явищ в економіці призвело до значного збідніння населення за наявності великої кількості ресурсів. Незважаючи на те, що згідно зі світовою практикою бідність може бути лише результатом певних подій, таких як війни, стихійні лиха, або бути властивою більшості, або навіть всім людям певної країни чи регіону на підставі критичних умов в економіці.

Метою цієї статті є вивчення проблем бідності в сучасній Україні, визначення, причин і шляхів її подолання. Незважаючи на проблему бідності, яка властива більшості країн світу, Україна за наявності величезної кількості ресурсів, знаходиться в числі найбідніших країн світу, де за визначенням ООН понад 60 % бідного населення. Метою дослідження була робота державних,

загальнонаціональних структур, їх цілеспрямована дія на запобігання бідності, наслідкам цих діянь. Дослідження проведених реформ від дня незалежності до сьогодення, які призвели до значного збідніння українців. У статті зроблено спробу дослідити бідність у всіх її проявах. Методологічну основу дослідження склали основні економічні закони і, перш за все, діалектичний підхід до вивчення явища і закономірностей поширення бідності, а також фундаментальні принципи наукових досліджень.

Отже, перше, що нам вдалося дослідити, що надмірна диференціація доходів в Україні та значна концентрація капіталу на одному полюсі суспільства сприяла зростанню бідності переважної маси населення на іншому. Варто дослідити, що забезпечило розшарування населення та за рахунок яких факторів відбулося накопичення капіталу новітніми мільярдерами.

По-перше, нами досліджено фінансову систему України та її трансформацію в роки незалежності. За часів СРСР доходи в грошовому виразі були надто низькими, але наскільки ж низькими були і ціни на товари першої необхідності та на продукти харчування. У той же час існував значний дефіцит таких товарів, отже, враховуючи закритість національної економіки та її стабільність населення України заощадило і розмістило в Ощадбанку станом на 01.12.1991 року понад 150 млрд крб при курсі долара на той час \$100 за 175 карбованців, тобто \$85,7 млрд.

Загальна сума заборгованості України по заощадженнях станом на серпень 2014 року складала понад 130 млрд грн. У цілому за всі роки незалежності компенсаційні виплати проведені в Україні на суму 15,2 млрд грн. Загальна кількість українських вкладників, що постраждали в результаті розміщення коштів в Ощадбанку колишнього СРСР, оцінюється на рівні 12 млн осіб [11; 12]. І громадянам України для забезпечення їх справедливої купівельної спроможності необхідно повернути \$74,3 млрд, або $26,73 \times 74,3 \text{ млрд} = 1986,06 \text{ млрд}$ грн (рис. 1).

Таким чином, роками заощажені кошти українських громадян і вилучені тодішньою владою України призвели до значного зубожіння громадян України у 1993–1996 роках. Другий фінансовий вплив на зубожіння українців відбувся у 2008–2009 роках при певному коливанні валютного курсу (рис. 2).

Враховуючи коливання курсу від 545 до 779 гривень за 100 доларів, громадяни України, які мали заощадження в національній валюті, втратили близько 40 % їх купівельної спроможності.

Та найбільше зубожіння за всі роки незалежності, що пов'язані з фінансовою дерегуляцією, відбулося у 2013–2018 роках, коли за даними Держкомстату коливання валюти досягло троекратного розміру від 799 до 2755 грн за \$100.

Та це не єдина причина збідніння українців, цьому негативному суспільному явищу сприяли руйнування банківської системи (під виглядом її регуляції), обмеження дій фізичних осіб у ліквідності власних депозитів.

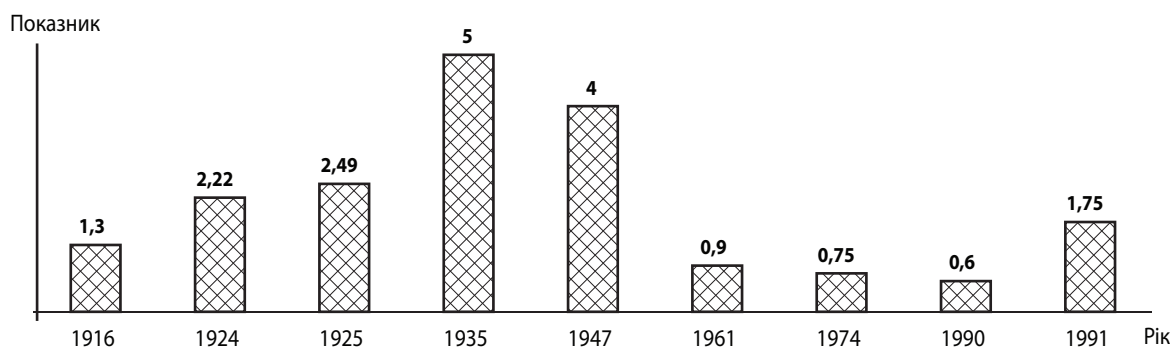

Рис. 1. Стійкість карбованця СРСР [13]

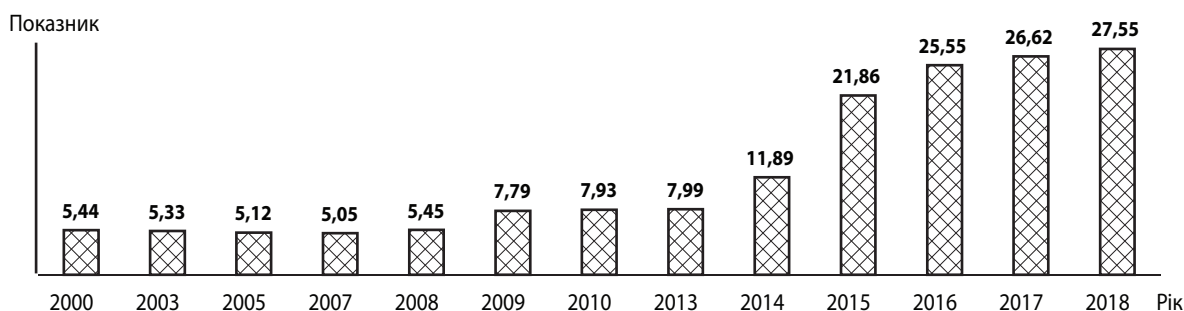

Рис. 2. Коливання курсу долара в Україні [14]

За даними національного банку протягом 2014–2017 років в Україні були віднесені до категорії неплатоспроможних 88 банків, майже всі з яких – комерційні.

Зокрема, у 2014 році 33 банки припинили свою діяльність, стільки ж – у 2015 р., 21 – у 2016 р. У результаті із 180 банків, які функціонували в Україні станом на 01.01.2014 року в лютому 2018 року, залишилося 82. Внаслідок такої регуляції десятки тисяч фізичних осіб (депозитаріїв) постраждали від дій Національного банку України, були прийняті ряд постанов, зокрема № 43, від 2014 року, №42 та 43 від 25 травня 2017 році та № 16 від 22 лютого 2018 року, які обмежували дострокове отримання депозитних вкладів, обмежували суми повернення вкладу, була повна невідповідність повернення власних вкладів і погашення валютних кредитів тощо. Фактично заощадження українців знецінилися більше, ніж у три рази.

Вкладники ліквідованих банків отримали від фонду гарантування вкладів станом на 01.01.2018 року 87,9 млрд грн, сума повернених коштів не перевищувала 200 тис. грн одному вкладнику, незалежно від того, яка сума вкладу знаходилася в банку [15].

Добробут українських домогосподарств упав на 19 %, Основною причиною цього стали несприятливі коливання валютних курсів протягом 2013–2015 років.

Протягом 2014–2015 років стрімко зростає інфляція – відповідно на 24,9 % та 43,3 %. У той же час скоротилася реальна зарплата – у 2014 році на 6,5 %, а в 2015 році – на 20,2 %. Усе це неминуче спричинило зубожіння значної частини населення [16].

Другою, не менш вагомою причиною доведення українців до злиденного стану, було введення в дію По-

станови Кабінету Міністрів України № 394 від 7 червня 2017 року «Про внесення змін у додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 р. № 1548 та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України», якою скасовано державне регулювання цін на продовольчі товари та послуги на ринках, що забезпечило необмежене зростання цін на продовольчому ринку і сприяло загальному зростанню цін у країні. Тому будь-яке зростання мінімальної зарплати, пенсій в Україні не призвело до покращення матеріального становища українців.

Незважаючи на те, що ряд продуктів у лютому 2018 року подешевшали, все ж більша частина із них подорожчала. Так, зростання цін відбулося у 71 % продуктів, а зниження – лише у 29 %.

Більше за всіх подорожчали яловичина, м'який сир, варена ковбаса, риба та столовий буряк.

Лише яловичина за місяць подорожчала на 3,2 гривні за кілограм. Її середня ціна в Україні складає 120,4 грн. М'який сир подорожчав на 1,9 грн за кілограм, його середня вартість – 90,9 грн/кг, а вартість вареної ковбаси зросла за лютий на 1,2 грн. І її ціна нині складає 83,8 грн за кілограм.

Та найбільше зростання цін серед продуктів харчування зазнали капуста, столовий буряк, морква, картопля, яблука. Причиною непомірного зростання цін, як нами встановлено, є відсутність регулювання ринку продовольчих товарів. Цілий ряд експертів намагаються знайти відповідь у подорожчанні окремих видів продуктів (свинина – через африканську чуму, овочі – через неврожай, картопля – через подорожчання дизпалива і т. д.). Але ж подорожчання відбувається на всьому продуктовому ринку.

Рис. 3. Динаміка реальної заробітної плати й індексу інфляції

Таблиця 3

Споживання продуктів харчування в домогосподарствах України в 2005–2016 рр. (на місяць на одну особу) [17]

№ з/п	Назва продукту	2005 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2013 р.	2015 р.	2016 р.
1	Витрати на харчування, % сукупних витрат д/г	56,6	48,9	50	51,6	50,1	53,9	54,7
2	М'ясо та м'ясопродукти, кг	4,4	5,1	4,8	4,1	4,1	4,6	5,4
3	Молоко та молочні продукти, кг	21,7	22,6	19,8	19,2	20,3	19,8	22,1
4	Яйця, шт.	21	20	20	20	20	19	22
5	Риба і рибопродукти, кг	1,8	2,1	1,8	1,8	1,8	1,2	1,2
6	Цукор, кг	3,6	3,9	3,2	3,1	3,1	2,8	2,3
7	Олія та інші рослинні жири, кг	1,9	1,8	1,9	1,8	1,7	1,6	1,4
8	Картопля, кг	9,6	8,4	8,6	7,7	7,1	6,6	4,9
9	Овочі та баштанні, кг	9,1	9,3	10,1	9,5	9,4	8,8	9,2
10	Фрукти, ягоди, кг	3,1	3,7	3,6	3,7	3,1	3,1	5,6
11	Хліб і хлібні продукти, кг	10,3	9,6	9,3	9,3	9,1	8,5	6,8

Багато так званих експертів схвалюють дерегуляцію продовольчого ринку, посилаючись на декларування цін за постановою Кабінету Міністрів № 1222, де йшлося про те, що при кожній зміні оптово-роздрібною ціни на 1% виробник повинен був готувати пояснення, підкріплювати низкою документів, окрім економічних, ще й технічними, і нести це все у Сільгоспінспекцію. Потім цю постанову переписали, і документи треба було нести в Держпродспоживслужбу. Але жодний із експертів не зважив на те, що вся Європа, куди ми прямуємо, весь науковий світ співставляє витрати виробництва та витрати сфери обігу, а в результаті ціни виробника і ціни споживача. А регулюється такий ринок не адміністративно, як вбачають експерти, а фіскально, аж до прогресивного оподаткування.

В Україні це виглядає таким чином: в лютому місяці ціна виробника столового буряка – 1,56 грн/кг, в магазинах – 12,50 грн/кг; ціна виробника тепличного огірка – 45 грн/кг, у підприємців на ринку – 75 грн/кг; ціна виробника сала – 67 грн/кг, у підприємців на ринку – 330 грн/кг. Йдеться про регулювання продовольчого ринку в цілому, а не тиск на виробника. А що

стосується твердження експертів про неврожайний 2017 рік, то воно не витримує ніякої критики. За останні 5–7 років врожай овочів і фруктів був найвищим у 2017 році.

І ще одне із фальшивих тверджень про те, що зростання цін на продовольчу групу товарів викликане високим рівнем споживання в Україні. Наше дослідження стверджує протилежне – порушена рівновага на економічному сегменті «дохід-споживання», рівень доходів громадян України забезпечує лише рівень виживання і не забезпечує заощадження (табл. 4).

На сьогодні ми порівнювали доходи та витрати українців, без урахування корегування доходів на індекс інфляції, який залежно від його динаміки з'їдає немалу частку доходів наших громадян. Як засвідчує відповідність показників інфляції та реальної заробітної плати на певних часових сегментах, це відхилення є значним, що надмірно нівелює доходи домогосподарств.

Проблема злиденності населення гостро і дуже гостро стоїть сьогодні в Україні. Навіть на тлі окремих, відсталих у своєму розвитку країн перед усім міжнародним співтовариством наша країна ви-

Частка витрат на харчування в мінімальній зарплаті країн Європи [18]

Країна	Мінімальна зарплата		Витрати на харчування		Частка у мін. зарплаті (в %)
	в гривнях	в доларах	в гривнях	в доларах	
Київ	3726	138	3564	132	95,7
Москва	4752	176	12042	446	253,4
Варшава	16416	609	6102	222	36,4
Брюссель	49761	1843	11880	440	23,9

глядає досить непривабливо не лише для ведення бізнесу, а й для проживання в нормальних умовах. Мільйони працьовитих і здібних українців мігрують у всьому світі у пошуках не лише кращого життя, а будь-якої праці заради власного виживання та своєї сім'ї. Світовий розвиток йде шляхом глобалізації в усіх сферах міжнародних життів, яке характеризується високим динамізмом і взаємозалежністю подій, тому Україна має дбати також і про власні ресурси, в тому числі і про власну роботу суду.

ВИСНОВКИ

Багато європейських політиків вважають, що вирішення проблеми бідності належить самим бідним людям. В капіталістичному світі сформувалася думка про те, що людина має подолати свою бідність (М. Тетчер – свою відсталість) самостійно. На їх думку, уряд звичайно може стимулювати рух неможливих у вірному напрямку – політикою, що стимулює усвідомлення своєї бідності (меншовартості), штрафами і, саме головне – освіченістю і освітою. На справді ж проведене нами дослідження підтвердило наявність інших точок зору. Коли у країні більшість населення є бідним, і злиденність настигла внаслідок певних дій влади, то і відповідальність повинна бути солідарною уряду і народу країни.

В результаті проведеного аналізу виявлені причини бідності в Україні і фактори, які сприяють зростанню кількості бідних і неможливих громадян. Ліквідація цих причин дозволить суттєво знизити соціальну напругу в країні. Отже, цілком закономірний висновок, що бідність – це системне і багатофакторне явище, яке потребує комплексного підходу до вивчення та подолання причин його стійкості та зростання.

Однозначним має бути висновок, що подолати бідність можна лише усунувши причини та фактори стійкості, а не долати саму бідність, коли громадяни втратили віру і надію вийти зі скрутного становища. Подолання бідності в трансформаційній економіці України вимагає подальшого дослідження проблеми в регіонах, оскільки рівень бідності в різних регіонах значно відрізняється, як за глибиною бідності, так і за її масштабами, як за об'єктивним статусом абсолютної бідності, так і за відносним визначенням бідності.

Завданням будь-якої держави є надання можливостей для гідного життя для своїх громадян. У цьому зв'язку особливо актуальним є проблеми бідності, нездатність забезпечити пенсіонерів, інвалідів, людей

засобами, які відповідають прожитковому мінімуму, а отже, подолати бідність. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Мелкумян Е. С. Новые подходы к проблеме обеспечения глобальной и региональной безопасности. *Востоковед*. 2007. № 6. С. 5–19.
2. Муковський І. Т. Втрати людські України в Другій Світовій війні // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 2003. Т. 1: А–В. 688 с.
3. Население Украины // Википедия – свободная энциклопедия. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
4. Римашевская Н. Т., Бочкарева В. Ю. Государственный механизм реформирования доходов населения: проблемы совершенствования. *Проблемы прогнозирования*. 1997. № 5. С. 103–118.
5. Патриарх Кирилл рассказал бездомным о своей бедности. URL: <https://www.vesti.ru/doc.html?id=2973401>
6. Рейтинг країн за рівнем щастя: Україна пасе задніх. URL: <http://ua.euronews.com/2017/03/20/all-smiles-norway-tops-world-happiness-report-2017-2018>
7. Таблица стран мира 2016 год (территория, население, ВВП). URL: <https://seosait.com/state-world-2016-territory-population-gdp/>
8. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. 50 % мирового богатства стали собственностью 1 % населения мира. URL: <http://www.interfax.ru/business/473414>
10. Семеро українців потрапили до рейтингу мільярдєрів американського Forbes. URL: <https://hromadske.ua/posts/semero-ukraintsiv-potrapiyly-do-reitynhu-miliarderiv-amerykansko-forbes>
11. Мінфін не відновлюватиме виплати вкладникам Ощадбанку СРСР // Сьогодні, 20 серпня 2014. URL: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/minfin-ne-budet-vozobnovlyat-vyplatu-vkladchikam-sberbanka-sssr-545700.html>
12. У 2014 році продовжать повертати заощадження вкладникам Ощадбанку СРСР. URL: <https://business-tv.com.ua>
13. Курс советского рубля к доллару и другим валютам. URL: <http://xodoki.net/kurs-sovetskogo-rublya/>
14. Статистика курса доллара США. URL: <https://net.dn.ua/money/stat.php>
15. Вкладникам ліквідованих банків повернули вже 88 мільярдів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2382954-vkladniki-likvidovanih-bankiv-otrimali-88-milardiv-fond-garantuvanna.html>
16. Індекс реальної заробітної плати та індекс інфляції. URL: <https://buhgalter.com.ua/dovidnik/norma-robochogo-chasu/tablitstva-indeksiv-inflyatsiyi/>
17. Споживання продуктів харчування в домогосподарствах. URL: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=500&lang=1>

18. Динаміка бідності. URL: http://tv-set.in.ua/news/trk_ukrajina_sobyttija_nedeli_11_03_2018/2018-03-11-24624

REFERENCES

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

"Dynamika bidnosti" [Poverty dynamics]. http://tv-set.in.ua/news/trk_ukrajina_sobyttija_nedeli_11_03_2018/2018-03-11-24624

"Indeks realnoi zarobitnoi platy ta indeks inflatsii" [Real wage index and inflation index]. <https://buhgalter.com.ua/dovidnik/norma-robochogo-chasu/tabliitsya-indeksiv-inflyatsiy/>

"Kurs sovetskogo rublya k dollaru i drugim valyutam" [The rate of the Soviet ruble against the dollar and other currencies]. <http://xodoki.net/kurs-sovetskogo-rublya/>

Melkumyan, Ye. S. "Novyye podkhody k probleme obespecheniya globalnoy i regionalnoy bezopasnosti" [New approaches to the problem of global and regional security]. *Vostokoved*, no. 6 (2007): 5-19.

"Minfin ne vidnovliuvatyme vyplaty vkladnykam Oshchadbanku SRSR" [The Finance Ministry will not resume payments to depositors of the Savings Bank of the USSR]. *Sehodia*. <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/minfin-ne-budet-vozobnovlyat-vyplaty-vkladchikam-sberbanka-sssr-545700.html>

Mukovskyi, I. T. "Vtraty liudski Ukrainy v Druhii Svitovii viini" [The losses of human Ukraine in the Second World War]. In *Entsyklopediia istorii Ukrainy*, vol. 1: A-B. Kyiv: Naukova dumka, 2003.

"Naseleniye Ukrainy" [The population of Ukraine]. *Wikipedia* - svobodnaya entsiklopediya. <https://ru.wikipedia.org/wiki/>

"Patriarkh Kirill rasskazal bezdomnym o svoey bednosti" [Patriarch Kirill told the homeless about his poverty]. <https://www.vesti.ru/doc.html?id=2973401>

"Reitynh krain za rivnem shchastia: Ukraina pase zadnikh" [Ranking of countries by the level of happiness: Ukraine passes the back]. <http://ua.euronews.com/2017/03/20/all-smiles-norway-tops-world-happiness-report-2017-2018>

Rimashevskaya, N. T., and Bochkareva, V. Yu. "Gosudarstvennyy mekhanizm reformirovaniya dokhodov naseleniya: problemy sovershenstvovaniya" [State mechanism of reforming incomes of the population: problems of improvement]. *Problemy prognozirovaniya*, no. 5 (1997): 103-118.

"Semero ukrainsiv potraply do reitynhu miliarderiv amerykansko Forbes" [Seven Ukrainians fell into the ranking of US Forbes billionaires]. <https://hromadske.ua/posts/semero-ukrainsiv-potraply-do-reitynhu-miliarderiv-amerykansko-forbes>

"Statistika kursa dollara SShA" [Statistics of the US dollar]. <https://net.dn.ua/money/stat.php>

"Spozhyvannia produktiv kharchuvannia v domohospodarstvakh" [Consumption of food in households]. <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=500&lang=1>

"Tablitsa stran mira 2016 god (territoriya, naseleniye, VVP)" [Table of countries in the world in 2016 (territory, population, GDP)]. <https://seosait.com/state-world-2016-territory-population-gdp/>

"U 2014 rotsi prodovzhat povertaty zaoshchadzhennia vkladnykam Oshchadbanku SRSR" [In 2014, they will continue to return savings to depositors of the Savings Bank of the USSR]. <https://business-tv.com.ua>

"Vkladnykam likvidovanykh bankiv povernuly vzhe 88 miliardiv" [Investors of liquidated banks have already returned 88 billion]. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2382954-vkladniki-likvidovanih-bankiv-otrimali-88-milardiv-fond-garantuvanna.html>

"9.50% mirovogo bogatstva stali sobstvennostyu 1% naseleniya mira" [9.50% of the world's wealth became the property of 1% of the world's population]. <http://www.interfax.ru/business/473414>